

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ НАТО ТА ЄС: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

EXPERIENCE IN THE IMPLEMENTATION OF STRATEGIC COMMUNICATIONS IN NATO AND THE EU: THE INSTITUTIONAL ASPECT

Хорішко Л.С.,

*доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету*

У статті визначено актуальність використання стратегічних комунікацій як ефективного інструменту політичної діяльності, що сприяє формуванню публічного капіталу та колективної відповідальності у реагуванні на глобальні виклики сучасності. Конкретизовано, що стратегічні комунікації спрямовані на координацію зусиль політичних суб'єктів щодо популяризації своїх цінностей, програм діяльності за допомогою залучення лідерського потенціалу керівників, розширення каналів комунікативної взаємодії, результатом чого є формування довгострокового партнерського співробітництва.

Проаналізовано досвід НАТО та Європейського Союзу в реалізації стратегічних комунікацій крізь призму діяльності конкретних інституцій. Актуалізація використання стратегічних комунікацій в діяльності НАТО пов'язана з посиленням тенденцій глобалізації, інформатизації, а також потребою адекватного реагування на виклики зовнішнього середовища з метою позиціонування та захисту інтересів. Доведено, що практичній реалізації стратегічних комунікацій сприяє політика НАТО щодо створення спеціальних інституцій. Основна мета їх діяльності – здійснювати ґрунтовну освітню та практичну підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері стратегічних комунікацій, також аналітичний та консалтинговий супровід інформаційно-комунікативних кампаній. Серед них можна виокремити школу НАТО Обераммергау, центр передового досвіду НАТО по захисту від тероризму (Анкара), центр вивчення передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій (Рига). У структурі НАТО створено підрозділ стратегічних комунікацій та публічної дипломатії.

ЄС розглядає стратегічні комунікації як важливий інструмент протидії гібридним загрозам, що спрямовані на підірив демократичних цінностей та свобод сучасних держав, використання їх слабких сторін у цілях третіх суб'єктів. У цьому контексті ЄС активно співпрацює з НАТО та створює власні спеціальні інституції. Серед основних можна виокремити групи зі стратегічних комунікацій ЄС ("East StratCom Task Force", Arabic StratCom Task Force) та Європейський центр протидії гібридним загрозам. Основна мета їх діяльності – формування та позиціонування позитивного іміджу ЄС серед зовнішньої громадськості, поглиблення співробітництва з різними стейкхолдерами, розробка заходів щодо протидії сучасним гібридним загрозам.

Ключові слова: гібридні загрози, інтереси, ЄС, НАТО, стратегічні комунікації.

The article identifies the relevance of the use of strategic communications as an effective tool for political activity, which contributes to the formation of public capital and collective responsibility in responding to global challenges of today. It was specified that strategic communications were aimed at coordinating the efforts of political actors to promote their values, programs of activities by attracting leadership potential of leaders, expanding channels of communication, resulting in the formation of long-term partnerships.

The experience of NATO and the European Union in the implementation of strategic communications through the prism of specific institutions was analyzed. The actualization of the use of strategic communications in NATO's activities is connected with the strengthening of globalization, informatization, as well as the need to adequately respond to the challenges of the external environment in order to position and protect interests. It was proved that the practical implementation of strategic communications is facilitated by NATO's policy of creating special institutions. The main purpose of their activity is to carry out thorough educational and practical training of highly qualified specialists in the field of strategic communications, as well as analytical and consulting support of information and communication campaigns. These include the NATO Oberammergau School, the NATO Defense Against Terrorism Center of Excellence (Ankara), and the NATO Strategic Communications Centre of Excellence (Riga). NATO has a Strategic Communications and Public Diplomacy Office.

The EU considers strategic communications as an important tool to counter hybrid threats aimed at undermining the democratic values and freedoms of modern states, using their weaknesses for third parties. In this context, the EU is actively cooperating with NATO and setting up its own special institutions. Among the main ones are the EU Strategic Communications Groups (East StratCom Task Force, Arabic StratCom Task Force) and the European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. The main purpose of their activity is to form and position a positive image of the EU among the external public, to deepen cooperation with various stakeholders, to develop measures to counter modern hybrid threats.

Key words: hybrid threats, interests, EU, NATO, strategic communications.

Постановка проблеми. Глобальні виклики суб'єктами нових інструментів політичної діяльності сучасності актуалізують пошук політичними інструментами, спрямованими на мінімізацію ймовірних

загроз у реалізації ключових інтересів. У цьому контексті такі суб'єкти міжнародного політичного простору, як НАТО та Європейський Союз, активно використовують ресурсний потенціал стратегічних комунікацій. Вони є дієвим інструментом формування публіцитного капіталу, оптимізації внутрішніх і зовнішніх комунікацій з стейкхолдерами на засадах довіри, взаємопорозуміння та спільної відповідальності за прийняття рішень [5]. Відтак актуалізується потреба створення спеціальних інституцій, покликаних оптимізувати використання стратегічних комунікацій та забезпечити конструктивний діалог і співробітництво світової спільноти у протидії наявним викликам і загрозам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стратегічних комунікацій, особливостей їх використання в умовах сучасної політичної дійсності представлена в наукових розвідках К. Галлахана, Д. Хольтцхаузена, Б. Рулера, Д. Верчича та інших. Деякі аспекти практичної реалізації стратегічних комунікацій в діяльності НАТО та ЄС висвітлені у роботах А. Ашрафа, С. Фоггетта, Дж. Ягера, С. Харлі та інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основна мета наукової розвідки – узагальнити досвід НАТО та ЄС у створенні спеціальних інституцій, діяльність яких спрямована на оптимізацію використання стратегічних комунікацій у політичній практиці. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначення основних засад і напрямів діяльності спеціальних інституцій щодо реалізації стратегічних комунікацій НАТО та ЄС, аналіз особливостей їх використання у реалізації ключових інтересів НАТО та ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічні комунікації розглядаються очільниками НАТО як «скоординоване використання комунікативних можливостей (зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю, публічної дипломатії, інформаційних і психологічних операцій), адекватних конкретній ситуації, спрямованих на підтримку політики, операцій, діяльності Альянсу та досягнення поставлених цілей» [11, с. 1]. У цьому контексті керівництво НАТО приділяє значну увагу розвитку інституцій, покликаних оптимізувати використання стратегічних комунікацій в інтересах організації. У структурі Альянсу створено підрозділ стратегічних комунікацій та публічної дипломатії. Директивою Союзного командування НАТО з операцій було окреслено основні напрями роботи цих підрозділів: 1) розширення можливостей використання ЗМІ для інформування партнерів про діяльність Альянсу; 2) формування позитивної громадської думки відносно цінностей та рішень організації; 3) сприяння функціонуванню інформаційного серед-

овища діяльності військово-політичних суб'єктів та рішень, що ними ініціюються [1, с. 7].

Успішно функціонує школа НАТО Обераммергау. Мета її діяльності – багатонаціональна підготовка експертів-аналітиків, здатних ініціювати актуальні проекти, використовувати сучасні технології військово-політичної та експертно-аналітичної діяльності, приймати ефективні рішення в умовах глобальних викликів, згідно з існуючими цінностями, стандартів і доктрин Альянсу. Серед основних принципів діяльності школи визначені такі: професіоналізм та відповідальність, орієнтація на стійкий розвиток та постійне вдосконалення засобів навчання, дотримання етичних принципів, інновації та критичність мислення [8]. Слухачами відповідних освітніх програм можуть бути як професійні військові, так і цивільні слухачі у контексті наявних договорів про співпрацю НАТО з Світовим банком, структурними підрозділами ООН та Червоного Хреста, міжнародними інформаційними агентствами.

Можна констатувати, що цілі діяльності школи синхронізуються з упровадженням аналітичного підходу до реалізації стратегічних комунікацій в інтересах НАТО [9]. Йдеться про постійний аналітичний та консалтинговий супровід процесу впровадження стратегічних комунікацій. Серед основних принципів їх реалізації виділяють такі: 1) відповідність визначеним військово-політичним цілям діяльності та цінностям НАТО; 2) всебічне дослідження інформаційного середовища; 3) підвищення авторитету та довіри до діяльності НАТО; 4) синхронність заяв і дій; 5) залучення ресурсного потенціалу стейкхолдерів.

Центр вивчення передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій базується в Ризі. Він спрямовує свою діяльність на посилення партнерського діалогу та співпраці між державами-членами та партнерами Альянсу. У цьому контексті стратегічні комунікації виступають ключовим інструментом інформування про військово-політичні цілі та місію НАТО, глобальні загрози колективній безпеці та наявні ресурсні можливості протидії їх впливу.

Серед основних напрямів діяльності центру слід виокремити такі: 1) сприяння розробці комплексної політики стратегічних комунікацій НАТО; 2) підвищення рівня освіченості різних суб'єктів у сфері стратегічних комунікацій; 3) розробка методології аналізу нарративів і контрнарративних стратегій; 4) моделювання інформаційного середовища та прогнозування можливих загроз і можливостей протидії; 5) залучення різних каналів комунікації для підвищення рівня інформування внутрішньої та зовнішньої громадськості; 6) аналітичний та консалтинговий супровід реалізації стратегічних комунікацій в інтересах НАТО [2]. Ефективність діяльності Центру вивчення

передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій базується на поєднанні багатонаціонального ресурсного потенціалу військового, цивільного й академічного секторів, використанні сучасних технологій та інструментів аналізу даних, необхідних для прийняття ефективних військово-політичних рішень.

В Анкарі функціонує центр передового досвіду НАТО по захисту від тероризму. Значна увага в його діяльності приділяється вивченню можливостей використання ресурсу стратегічних комунікацій у протидії тероризму. Зокрема, більшість експертів сходяться на думці, що успішність контртерористичних заходів зумовлюється не лише чіткістю та злагодженістю дій держав у реалізації стратегічного плану, виборі відповідних способів військової діяльності, але й необхідністю залучати дипломатичні, політичні, інформаційні ресурси на національному та наднаціональному рівнях антитерористичного співробітництва [7]. Використання цих ресурсів розширює можливості Альянсу у здійсненні превентивного впливу на осередки терористичної діяльності та її окремих суб'єктів.

У рамках проведеної центром передового досвіду НАТО конференції експертів по тероризму та захисту (2020) були обговорені такі ключові питання, як перспективи НАТО у протидії терористичним загрозам, розширення можливостей використання невійськових засобів, особливості використання ЗМІ в антитерористичній діяльності. Військовий експерт С. Харлі висловив думку про необхідність підвищення рівня успішності контртерористичних заходів за рахунок поєднання військових і невійськових засобів протидії. Цього можна досягти за рахунок: 1) координації військових і політико-дипломатичних заходів, спрямованих на формування сприятливого інформаційного середовища, відповідного рівня розуміння та довіри до суб'єктів антитерористичної діяльності; 2) залучення лідерів громадської думки, які можуть виступати певними посередниками у здійсненні роз'яснювальної роботи між населенням територіальних осередків терористичної діяльності та представниками антитерористичних місій чи операцій; 3) використання всіх каналів комунікації з метою систематичного інформування, роз'яснення цілей та завдань, особливостей планування та проведення антитерористичної діяльності [6].

На думку експертів А. Ашрафа та С. Фоггетт, ключовими принципами використання ЗМІ в антитерористичних операціях є: 1) всебічне інформування та створення платформ для дискусій стейкхолдерів; 2) формування культури партнерства та співробітництва у пошуках шля-

хів мінімізації ризиків терористичних загроз; 3) залучення ініціативи місцевого населення до партнерства та взаємодії; 4) активізація освітньо-просвітницьких кампаній у соціальних мережах [3]. Відтак ресурсний потенціал стратегічних комунікацій є важливим інструментом координації зусиль НАТО та держав-партнерів у протидії терористичним загрозам.

Європейський Союз розглядає стратегічні комунікації як основний інструмент вирішення ключових питань внутрішньої та зовнішньої політики. Досить активно вони використовуються у протидії гібридним загрозам. ЄС занепокоєний посиленням впливу деструктивних інформаційних впливів з боку інших суб'єктів міжнародного політичного простору, спрямованих на дестабілізацію партнерського діалогу держав-членів, розмивання європейської ідентичності та цілісності інформаційного середовища.

У цьому контексті були створені спеціальні інституції, діяльність яких спрямована на організацію системи стратегічних комунікацій, узагальнення світового досвіду їх використання. З 2015 року функціонує група стратегічних комунікацій "East StratCom Task Force", що є структурним підрозділом відділу стратегічних комунікацій та аналізу інформації Європейської служби зовнішніх зв'язків [10]. Її діяльність спрямована на протидію гібридним загрозам, а також посилення співпраці у цьому напрямі з країнами Східного партнерства. Серед основних завдань діяльності цієї групи – відкритість політики інформування про взаємовідносини ЄС і держав Східного партнерства, підтримка діяльності незалежних ЗМІ та свободи слова, формування ефективного медіа-середовища двосторонньої комунікації, вчасне реагування на дезінформаційні повідомлення. Експерти "East StratCom Task Force" беруть активну участь в організації інформаційних кампаній з метою роз'яснювальної роботи щодо переваг співпраці з інституціями ЄС, надають фінансово-технічну допомогу у здійсненні демократичних та ринкових реформ, сприяють функціонуванню незалежних ЗМІ, а також налагодженню двосторонньої комунікації з політичною елітою та групами громадськості держав Східного партнерства.

ЄС демонструє значну зацікавленість у діяльності цієї групи стратегічних комунікацій, свідченням чого є постійне збільшення фінансування її діяльності (див. Таблицю 1). Кошти спрямовуються на здійснення моніторингу ЗМІ та медіапростору, виявлення дезінформаційних повідомлень, організацію інформаційних кампаній національними мовами країн Східного партнерства щодо роз'яснення змісту дезінформації, проведення тренінгів щодо протидії гібридним загрозам.

Таблиця 1.

Фінансування діяльності “East StratCom Task Force”

Період	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сума	1,1 млн євро	3 млн євро	4 млн євро	11,1 млн євро

Джерело: розроблено автором на основі [10].

З огляду на зростання міграційного тиску на кордони ЄС, активізацію терористичних загроз та радикалізацію суспільних настроїв у третіх країнах було ініційовано створення ще однієї групи стратегічних комунікацій “Arabic StratCom Task Force”. Її діяльність спрямована на поглиблення взаємодії та взаємозв'язку з країнами Африки у таких напрямках: 1) економічне та освітньо-культурне співробітництво; 2) протидія пропаганді терористичних організацій, зокрема ІДІЛ; 3) формування позитивного іміджу ЄС серед місцевих груп громадськості; 4) роз'яснювальна робота щодо сутності та змісту таких європейських цінностей, як демократія, свобода слова, права людини, міжконфесійний діалог. Група “Arabic StratCom Task Force” координує діяльність через взаємодію з регіональними представництвами, що функціонують у Марокко, Єгипті та Йорданії.

Серед основних форм роботи можна виділити такі: проведення опитування громадської думки, надання професійної підтримки журналістам і блогерам, співпраця з громадськими та молодіжними організаціями, формування міжкультурного діалогу через програми освітнього обміну, організація культурних заходів. Наприклад, Європейським парламентом реалізується програма «Молодих політичних лідерів», спрямована на розширення діалогу та комунікації інституцій ЄС з молодими лідерами третіх країн, залучення їх до співпраці, формування цінностей демократичної політичної культури.

На період 2014–2020 рр. ЄС виділив близько 9,2 млрд євро, що були спрямовані на розвиток системи незалежних ЗМІ, інформаційної інфраструктури, програм культурно-освітнього обміну для молоді, поглиблення міжкультурного діалогу. Значна увага приділяється фінансуванню програм по відновленню інфраструктурних об'єктів Лівії та Сирії, а також наданню допомоги біженцям із цих країн [4]. Отже, діяльність групи стратегічних комунікацій “Arabic StratCom Task Force” спрямована на поглиблення багатостороннього співробітництва з країнами Африки з метою формування позитивного іміджу ЄС, його ключових цінностей, а також розв'язання гостроактуальних проблем.

Європейський центр протидії гібридним загрозам був створений для координації зусиль

та набуття необхідних практичних навичок у цьому напрямі між ЄС та НАТО. Основна мета його діяльності – узагальнення досвіду держав-учасниць у протидії гібридним загрозам [12]. У структурі Європейського центру протидії гібридним загрозам функціонують такі підрозділи:

- з питань стратегії та оборони, орієнтований на вивчення змісту гібридних війн, їх наслідків для системи колективної безпеки, аналіз військово-політичної ситуації та розробку стратегії протидії гібридним викликам сучасності;

- з питань гібридного впливу, що займається дослідженнями поведінки, напрямів, інструментів діяльності державних і недержавних суб'єктів, прогнозуванням наслідків гібридного впливу для суверенітету національних держав та розробкою механізмів стримування та протидії.

До основних напрямів діяльності можна віднести: 1) розробку нових ідей та підходів до дослідження сучасних гібридних загроз; 2) обмін практичним досвідом адекватного реагування на наявні виклики; 3) здійснення освітньо-просвітницької діяльності; 4) організацію спеціальних подій, спрямованих на формування партнерського діалогу та презентування результатів діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. НАТО та ЄС розглядають стратегічні комунікації як один з основних інструментів реалізації ключових інтересів на внутрішньому та зовнішньому рівнях. З метою налагодження діалогу та партнерського співробітництва у координації колективних зусиль щодо протидії глобальним викликам сучасності створюються спеціальні інституції. У структурі НАТО створено підрозділ стратегічних комунікацій та публічної дипломатії, а також функціонує школа в Обераммергау, центр передового досвіду по захисту від тероризму, центр вивчення передового досвіду зі стратегічних комунікацій. ЄС координує діяльність груп із стратегічних комунікацій (“East StratCom Task Force”, “Arabic StratCom Task Force”) та Європейського центру протидії гібридним загрозам. Подальші наукові розвідки з цієї проблематики пов'язані з поглибленням напрацювань щодо змісту та форм діяльності вказаних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гребенюк М.В. Основи стратегічних комунікацій за стандартами НАТО : навч. посіб. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. 180 с.
2. About NATO StratCom COE. URL: (last accessed: 05.07.2021).

-
3. Ashraf A., Foggett S. Media and Counter-terrorism. URL: <http://www.coedat.nato.int/DrAshrafMsFoggett.pdf> (last accessed: 06.07.2021).
 4. EU strategic communication with the Arab world. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581997/EPRS_BRI\(2016\)581997_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581997/EPRS_BRI(2016)581997_EN.pdf) (last accessed: 21.07. 2021).
 5. Hallahan K., Holtzhausen D., Ruler B., Verčič D., Sriramesh K. Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*. № 1. 2007. C. 3–35. URL: https://www.researchgate.net/publication/241730557_Defining_Strategic_Communication (last accessed: 14.06. 2021).
 6. Harley S. Hard Power, Soft Power and Smart Power: Civilian-Military Challenges in CT. URL: [http://www.coedat.nato.int/publication/tec2020/Abstracts/Stephen Harley.pdf](http://www.coedat.nato.int/publication/tec2020/Abstracts/Stephen%20Harley.pdf) (last accessed: 06.07.2021).
 7. Jager J. Understanding the soil of terrorism. URL: (last accessed: 05.07.2021).
 8. NATO School Oberammergau. URL: <https://www.natoschool.nato.int/Organization/Corporate-Identity> (last accessed: 03.07.2021).
 9. NATO strategic communication handbook. Ver 1.0 – September 2017. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/NATO-STRATEGIC-COMMUNICATION-HANDBOOK.pdf> (last accessed: 03.07.2021).
 10. Questions and Answers about the East StratCom Task Force. URL: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/questions-and-answers-about-the-east-> (last accessed: 21.07.2021).
 11. Tatham S., Le Page R. NATO Strategic Communication: More to be Done? Riga : National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, 2014. 55 c.
 12. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. URL: <https://www.hybridcoe.fi/about-us/> (last accessed: 22.07. 2021).